

NAVNGIVNE HUMLEMESTRE,
GARTNERE, URTEGÅRDSMÆND OG VOLD-
MESTRE I DANMARK FØR ÅRET 1662

AF

JOHANNES THOLLE

Når der i det følgende ristes nogle runer for humlemestre, urtegårdsmænd og voldmestre, er dette ikke, fordi disse navngivne mænd er nået højt op på rangstigen i de samfund de levede i. Man kan sige, at tværtimod gjorde kun de aller, allerfærreste dette. Men de udførte et nyttigt dagligt arbejde som led i det kulturliv, der levedes, og har deres antal procentvis heller ikke været stort, så kan vi dog vanskeligt tænke os nogle perioder, hvor der ikke har været brug for deres fredelige syssel. Mange af dem blev også knyttet meget nær til kongemagten og blev på en vis måde kongers eller dronningers fortrolige, i hvert fald hvad angår den interesssfære, som har været knyttet til slottet og dets omgivelser, hvor haver og volde blev en del af hjemmet. Her har urtegårdsmændene haft deres store mission, fagligt og menneskeligt.

Det er udfra disse betragtninger, at efterfølgende linjer er skrevet, og lad mig tilføje, at et skrift, som udkom på norsk for få år siden, gjorde det rimeligt, at der også på dansk kom til at foreligge noget herom, udover hvad der var bragt i min bog: *Danske Gartnere* (1927). Dette norske skrift er forfattet af bibliotekar, cand. hort TORFINN SKARD (1947), og bærer titlen: „Urte­gårdsmenn, podemestre og gartnere i Norge“. Skønt det medtog personer, som var født til og med år 1800, kunne man på grund af, at gartneriet og dets sidegrene i ældre tid ikke har betydet nær så meget i Norge som hos os, ikke mønstre mere end godt 200 personer. Skulle man i Danmark følge spørgsmålet op til et lignende tidsrum, måtte det blive et mangedoblet tal, det ville dreje sig om. Derfor har jeg i det følgende måtte begrænse stoffet kraftigt både tidsmæssigt og på anden måde.

Om begrænsningen i tid og fag skal anføres følgende.

Tidspunktet 1662 er valgt, for det første fordi et senere tidspunkt (blot nogle få år) ville forøge antallet af navne på gartneriske personer så væsentligt, at det forekom mig at måtte blive mere, end der ville kunne finde plads i en artikel som nærværende. For det andet giver årene omkr. 1650–61 gennem de krigshandlinger, som Danmark var ude for (og som ligesom krige i de følgende århundreder væsentligt berørte de jordbrugende, især nær ved og i byerne værende gartneriske virksomheder (haver m. v.)), så mange værdifulde oplysninger, at de måtte med, – foruden at årene i mange andre henseender satte dybe skel (tabet af Skåne bl. a.). Erstatningerne til gartnerne godtgjordes i 1661 ved jord – i hvert fald for Københavns vedkommende.

Fagbegrænsningen er gjort ud fra det synspunkt, at de i titlen nævnte på een eller anden måde var i gartneriets eller havebrugets tjeneste. Humlemestrene var gartnerenes forgængere, og voldmestrene hjalp til med eller forestod planering af jord for omfattende haveanlæg, i hvilke voldene var en nødvendig del. Hvad overskriften *ikke* siger, er, at jeg også har medtaget de såkaldte huggersker, æblekvinder, humlekræmmere etc., som forhandlede haveprodukterne, mens jeg derimod har fundet det rigtigt *ikke* at medtage apothekerne, der dels (ved J. LIND) andetsteds har fået deres biografier, dels mere må siges at tilhøre botanikernes end havebrugets område.

Hvad *personerne* angår har jeg i visse tilfælde medtaget nogle, der er benævnt som havemænd o. l., uden at det har været helt klart, om det drejede sig om en stillings- (erhvervs-) betegnelse eller er et slægtsnavn, og det pågældende må derfor tages med et vist forbehold. Der eksisterede i det omhandlede tidsrum adskillige personer med slægtsnavne, som kunde tyde på, at de hørte hjemme i gartnerfaget; men ofte var dette dog alligevel ikke tilfældet. Således var Trægaard (1638 m. v.) et slægtsnavn, og Valentin Gartner (1689) var snedker, mens Henrich, der af Chr. IV sagdes at arbejde i haven (Rosenborg), var en slags sanitetsarbejder eller gibser, og Henrik Gardener (1630) en skoleholder. Spørgsmålet rummer således betydelige faldgruber, – jeg mener at have undgået at falde i dem.

Stavemåden er den, jeg efter sammenlignende undersøgelser har ment måtte være den rette, idet der dog i talrige tilfælde er anført flere. De danske myndigheder har desværre (som altfor velkendt) ofte ganske systematisk (men også altfor tit ganske tilfældigt) germaniseret stavemåderne, og nogen konsekvens i brugen af det ene eller det

andet har der i de tider aldrig været tale om. En meget skrivende kongelig person som Chr. IV har godt kunnet stave et navn på 5 bogstaver (som David) på 6–7 forskellige måder, f. ex. ved at anvende u eller v, t eller d, e eller i og i slutningen af navnet at skrive enten d, dt eller dth, – enhver kombination af vokaler eller konsonanter har i datiden syntes mulig! Af disse og andre årsager har jeg bl. a. ikke af navnene forsøgt at finde ud af, fra hvilket land de pågældende personer stammede.

Omfanget af oplysningerne har jeg begrænset til det, der ses i det efterfølgende, idet jeg navnlig ikke har gentaget de mange ret enslydende instrukser og opremsninger af de naturalier, der supplerede de beskedne lønninger o. a. m. For hvem der kunne ønske at sætte sig nøjere ind i levevilkår o. l. for de behandlede personer henvises til min artikel i Nord. ill. Havebrugsleksikons 5te udg. (personalhistorie) hvor også findes anden litteratur opført eller til min bog: Danske Gartnere, 1927. Som nogen komplet fortegnelse af mine navngivne gartneriske fagfæller fra den omhandlede periode må det efterfølgende ikke betragtes, – der kan i så fald kun ydes den negative garanti, at flere naturligvis vil kunne findes og før eller senere vil kunne komme frem i dagens lys. Jeg modtager med glæde supplerende oplysninger.

Kildematerialet er meget omfattende, og det vil være urimeligt her at anføre dem alle; een enkelt linie i en omtale af en person kan være udfundet ved undersøgelser i adskillige kilder. Som de vigtigste skal nævnes af utrykte:

I Rigsarkivet bl. a. protokoller over embedsudnævnelser, Roedes Register, Lensregnskaber m. fl.

Af trykte bl. a. Kancelliets Brevbøger, Københavns Diplomatium, Chr. IIIs og Fr. Vs Kammerregnskaber, Kronborg Have (Laur. Pedersen) o. fl. a.

Af hensyn til eftersporing af yderligere oplysninger og for avkondrering af det anførte er der i teksten angivet de data, hvor den pågældende er omtalt og det anførte er foregået.

Sproglige forkortelser er anvendt på en sådan måde, at de er let gennemskuelige (gt. for gartner, ugsm. for urtegårdsmand, Chr. IV for Kong Christian den Fjerde o. s. v., v. for ved, s. å. for samme år.

Liv og levned fra vugge til grav kan der af ganske naturlige årsager overhovedet ikke gives nogen skildring af for nogen af de personer, som her er omtalt; registreringer deraf er vel sjældent eller aldrig samlet, og eventuelle registre har ild og vand forlængst gjort

en ende på. Det er og må blive glimt af og kig ind i de pågældendes liv og virke, – de døde til ære, os eventuelt til gavn.

1. ALBRET. Kaldes (13/2 1553) A. URTEGAARDSMAND; men det er af forbindelsen ikke givet, at dette var hans profession.
2. ALBRITSEN, JOHAN. Ugsm.; sættes 1633 i skat (13 skl.) af en udenbys have v. Peblingsøen i Kbh.
3. ANCHERSEN (el. ANKERSEN), NIELS. Var til 28/4 1638 ugsm. v. Kongens gård Nyegaard v. Haderslev; det befaledes u. ovenn. dato, at ugsm. v. Koldinghus tillige skulde passe haven v. Nyegaard for den løn, han havde v. Koldinghus; da denne ordning gjorde, at de to haver ikke kunne holdes tilbørligt, ansattes (5/1 1639) N. A. atter ved Nyegaard, dog til en lavere løn end forhen. Der toges syn på haven, da han avleverede den og de samme mænd skulle atter tage syn på den, da han igen overtog den.
4. ANDERS. Humlemester, boende i Hatting herred; hans jord var (22/5 1529) ansat til en avgift af 3 ørtug korn og 1 fjdk. smør.
5. ANDERS. Ugsm., Kbh., 18/2 1559.
6. ANDERS. Gardener, ansat v. Kronborg 1620–21.
7. ANDERS. Ugsm., Kbh.; boede 1645 i kanslerens have med en husstand på 3 personer og svarede $4\frac{1}{2}$ mark i hovedskat; havde 1668 et hus til gaden og et i haven i Åbenrå, stds.; svarede af dette 150 rdlr. i grundtaxt.
8. ANDERS, ANNA. Huggerske (d. v. s. sælgkone, der sidder på hug) i Helsingør, som solgte frugt og småkreaturer og betalte avgift til byen herfor (1577–80).
9. ANDREAS. Gt.; da enkedronningen agtede at indrette en have v. Nykøbing slot (F.) og ikke der på stedet havde eller kunne få de nødvendige væxter, sendtes A. (13/3 1597) til 3 forskellige lensmænd med brev om, at de godhedsfuldt ville overlade ham ikke blot alle slags urter, men også hvad han ellers beder om af de tilstedeværende væxter fra den kongelige have hos adressaten, – dog kun så meget som ske kan uden skade for kongens have.
- 9a. ANKERSEN, se ANCHERSEN, nr. 3.
10. APPELMEND, EGGERT. Kongens gt. (11/12 1576); var i Emden, hvortil toldereren i Helsingør fik ordre at overvise ham 200 rdlr.
11. BLOCK, HANS RASZMUSSON. Var før 1647 ansat v. Kronborg have og havde før han s. å. udgav sin Horticultura Danica tjent i

- gartnerfaget hos adskillige mestre, i Kongens, flere rigsrådets og adelsmænds haver. Senere bosat i Kbh.
12. BROCHMAN, ESAIAS. Gt. eller humlemænd i Haderslev før 1632; kaldes i et brev fra Chr. IV hoppener (af det tyske ord for humle) og skulle skaffes nogle humlerødder fra Tyrstrup herred, så mange han havde brug for.
 13. BUSSIER (el. BUYSSER), PAUL (el. PAULUS). Ingeniør, rimeligvis fransk; fra 1622 voldmester i Kbh.; 1624 i Nakskov.
 14. CASPAR, se ÜBELACHER, nr. 133.
 15. CHRISTEN. Ugsm.; boede 1645 s. m. sin hustru udenf. Vesterport, Kbh., og betalte 3 skill. i hovedskat.
 16. CHRISTENSEN, NIELS. Ugsm., der 1661 betalte 150 rdlr. i grundtaxt af jord i Pilestræde, Kbh.
 17. CLODIUS, JOHAN(N). Var under hertug Fr. III ansat som gt. v. slotshaven v. Gottorp, og havde her 1623 bragt den såkaldte gl. have til fuldkommenhed, hvorefter hertugen 1640 lod ham anlægge også den nye have der; forestod i henved 40 år slotshaverne og erklæredes i samtiden at være en vidt berømt og forfaren gt., der havde indført mange nye italienske og franske køkkenvæxter. Under et ophold på Gottorp var Chr. IV blevet bekendt med den derværende økonomiordning vedr. havernes drift, hvorefter samme ordning 1646 indførtes v. Rosenborg, og J. C. var 1668-69 selv engageret her. Døde (muligvis 1670) og bisattes i domkirken (Slesvig?).
 18. CORNELIUSSEN, CORNELIUS. Voldmester, Kbh.; opsatte 1614 vold omkr. Rosenborg.
 19. CORNELLIS. Ugsm., boede (1645) i Laur. Hammers boder s. m. 2 tjenestefolk og betalte $\frac{1}{2}$ rdl. 1 ort i hovedskat, Kbh.
 20. CREPS, CLAUS, se KREPS, nr. 75.
 21. DALACKE, JACOB (Fr.borg), se TALLACHER, nr. 118.
 22. DAVID, se KÖNIG, nr. 77.
 23. DEHNE (el. DÄHNEN), HENRIK (el. HEINRICH). Antoges u. 21/4 1657 til at være gt. i Kongens køkkenhave, Kbh. (Rosenborg) for samme løn som sin forgænger (CLAUS SCHER, se nr. 114); fik 1663 s. m. ÜBELACHER (se nr. 133) kontrakt om havens dyrkning efter den gottorpske ordning (jevnf. nr. 17); hans bestalling konfirmeredes 13/2 m. virkning fra 1/1 1671; kaldtes 1668 hofgt. og fik da (16/5) tilladelse til at blive kopuleret m. Dorothea Hansen, der senere som enke blev gift med gt. J. S. KRARUP. D. døde 1686 og begravedes 25/1.

24. DELAHAY, ABRAHAM. Voldmester, Kbh. (før 1639).
25. EBBISCH (el. EHBISCH el. EBBISK el. IBISCH), HANS. Var fra 1659 Dronningens ugs. (el. gt.) og fik efter Ulr. Chr. Gyldenløves død ordre til i dennes have at hente nogle urter, som forhen var bragt dertil fra Kongens. Betalte 1668 50 rdlr. i grundtaxt for jord i Vognmagerg., og 1689 160 rdl. af 7 våninger i Borgergaden, Kbh. Var (formentlig fra 1668) gt. v. „Bjerre Lysthaven“ til 1692. Gift m. kommerjomfru Ännchen (Anna) Nundorf; en søn: Hofbilledhugger Joh. Fr. E.
26. ERNST. Gt. v. Kronborg, 1577.
27. FOLMAR, HENRICK. Ugs. ; havde udenf. Kbh., Nørreport en have tværs overfor kirkegården, som blev ødelagt under Kbh.s belejring, og i stedet for hvilken han (1661) fik grund i Nyboder. Benævnes senere gt. og betalte 1668 40 rdlr. i grundtaxt for jord v. Østerport; havde denne endnu i 1689.
28. GERT. Ankom i en skude m. kone og børn 5/12 1577 fra Sønderborg til Kronborg, hvor han var gt. til c. 1583.
29. GIERTRUD. Æblekvinde (frugtsælgerske), enke m. 2 voxne døtre; betalte 1645 1/2 rdlr. 1 ort i hovedskat i Kbh.
30. GOLBECH, HANS. Voldmester, Kbh.; ejede 1585-1624 mtr. nr. 130 i øster-kvarter.
- 30a. VON GRIBSWALLET, se WEIS, nr. 127.
31. HANDELMAND, JUST. Gt. på Skanderborg slot; fik 26/7 1620 skøde og gavebrev på hus m. grund; skulde holde staldrum til 8 heste.
32. HANS. Dronningens ugs., se EBBISCH, nr. 25.
33. HANS. Kongens ugs., se KÖNIG, nr. 78.
34. HANS (el. HANNIS). Kaldes HOMMELMESTER og ejede en bod i Farvergade, Kbh., der 1584 s. m. 6 andre udlagdes til Kongen. Ikke ubetinget givet, at hans erhverv var humlemesterens.
35. HANS. Kaldes Haugemand, men uvist om det er profession eller efternavn. Ejede 1645 flere boder i Kbh., hvori boede adskillige personer samt boede i Højbrostræde tilligemed Lisbet Hauemandz, Niels Hauemandz og Catrina Hauemandz m. fl.
36. HANSEN, JACOB. Ugs., 1661 ejende 2 boliger i Gl. Mønt, Kbh.
37. HANSEN, JØRGEN, Voldmester, se JANSEN, nr. 56.
38. HANSEN (el. HANSØN), LAURITZ (el. LAURITZ el. LAURIDS). Ugs., som ejede en have udenf. Vesterport, Kbh., næst ved Dronningens have, der blev ødelagt under Kbh. belejring; fik 1661 have i Nyboder; boede endnu 1680 i Kbh.
39. HANSEN, THOMAS (el. TOMMIS). Voldmester, Kbh.; hjalp 1623

- med ved anl. af Rosenborg have; boede 1645 s. m. sin hustru og 1 pige i Herm. Wøstis boder og betalte $\frac{1}{2}$ rdlr. 1 ort i hovedskat.
40. HARTMANN, CHRISTOFFER. Hofgt. på Nykøbing slot 25/8 1660; bestall. konfirmeret 1670; blev rådmand i Nykøb. 28/10 1670 og er nævnt som sådan endnu 1682; gift m. Magd. Sibylle Herforth (død 20/8 1679).
41. HAWEMESTER, HENRIK. Ejede 1402 grund i Kbh.; om han er „havemester“ af profession, eller dette er et slægtsnavn, vides ikke.
42. HEYNE, HILARIUS. Var i hvert fald fra 1640 gt. v. Nykøbing slot og havde desuden indseende med haven ved Bønned, hvorfor han havde sin egen hest og vogn til at befordre sig mel. de 2 gårde. Forestod store indkøb af planter og frø. Var i hvert fald 1661 avløst af ARENT KOLLING, se nr. 73. Fik 25/8 1669 bestalling på på gartneritjenesten på Kongsdal (fra 1/5), og denne konfirmeredes 1/5 1684.
43. HENDRICHSEN (el. HENRIKSEN, el. HENRICHSEN), JACOB (el. JAKOB). Benævnes 1659 som fattig gardener, boende Købmagergade, Kbh.; havde en have mell. Vesterport og en af skanserne, og den blev ødelagt under belejringen; fik i stedet 1661 jord i Nyboder; havde 1668 hus og have i Gammel Mønt og betalte årlig 125 rdlr. i grundtaxt.
44. HENRIK. Ugs. m. v. Kronborg 1581; tillige kromand; muligvis den samme som nr. 45.
45. HERMANDSEN (el. HERMANSEN el. HERMESEN), HENDRIK (el. HENRIK). Fik 10/10 1601 bestalling som ugs. m. v. Frederiksborg slots-have; måtte om sommeren holde 2 og om vinteren 1 svend; fik 1631 skøde på jord ved Sparepenge og slotssøen og i marts s. å. s. m. 3 andre personer bevilling på kroen v. Frederiksborg slot. Hans kone, Johanne Jensdatter, fik 14/2 1633 lov på livstid til at bo på kroen efter mandens død på grund af hans flittige tjeneste, og uden at hun skulle besværes med skat el. anden borgerlig tyngte; en søn fik lov at komme i Sorø adelige akademi (30/10 1621).
46. HILPERT, HANS. Var i hvert fald 1655-56 gt. v. Dronningens have, Kbh.
47. HOLST (el. HOLDST), KARSTEN. Passede (som mester el. svend) Lundehaven (v. Kronborg) og avtakkedes (31/8 1593), da urte-gårdsmanden godt kunne have tilsyn også med denne.
48. HÜBEN, HEINRICH. Antoges 16/1 1590 som ugs. m. v. begge Kon-

gens haver i Kbh. (slottet og holmen); når noget særligt arbejde forefaldt, skulle han have tildelt det fornødne mandskab.

49. IBISCH, se nr. 25.
50. IHEER, se SCHEER, nr. 114.
51. ISSENHUDT, FREDERIK. Gt. v. Kronborg 1630-31 og 1634-35.
52. IVERSEN, PETER. Ugsm. v. Koldinghus omkr. 1610; holdt s. m. sine 3 svende haven i orden og foretog indkøb af frø og planter, som han ikke selv kunne samle og optage.
53. JACOB. Ugsm. v. Skanderborg slot, hvis have han i 1569 tilplantede.
54. JACOB. Gt. v. Frederiksborg slot, se TALLACHER, nr. 118.
55. JACOB, Humlevrager, J. QUIRINSEN DE KOCH, se nr. 72.
56. JANSEN (el. JANSØN), JØRGEN. Voldmester v. Frederiksborg omkr. 1618-20; kaldes af Chr. IV fejlagtig JØRGEN HANSEN.
57. JENS. Ugsm. på Koldinghus, 1633; sender bl. a. havevæxter til Kongen andre steder i landet.
58. JENS (JENSEN). Ugsm. på Kronborg 1643-44, 45-46, 51-52 og 56-57.
59. JENSEN (el. JENSØN), MORTEN. Ugsm., Kbh., 1652; havde 2 haver udenf. Østerport mel. Vartov og Nørreport, der ødelages under belejringen; fik 1661 grund i Nyboder.
60. JERNSCHUTT (el. EJSENHUT), BARTHOLOMÆUS. Fra mortensdag 1636 ugsm. på Koldinghus m. samme løn som sin forgænger.
61. JES (el. JENS). Nævnes i Lund (Skåne) 1532 som homblemester; er dog muligvis en bonde.
62. JOCHUM. Gt. v. Kronborg 1638-39.
63. JOHAN(N) (el. JOHANNIS). I c. 30 år gt. v. Haderslevhus før 1595.
64. JOHAN. Ugsm. v. Frederiksborg 1604 og 1612.
65. JUELL, MAGDALENE. Huggerske i Helsingør 1577-80 (jevnf. nr. 8).
66. KADENS, ULRIK. Ugsm., Fyn. Havde truffet en vognmand på ulovlige veje i sin husbonds have, skønt vognmanden ofte var advaret imod at holde sine heste der. U. K. slog da vognm. med en knippel i hovedet, så at han døde; blev af 16 mænd svoret fredløs, eftersom han var grebet på fersk fod og gerning; Kongen eftergav ham (30/7 1630) denne sag og udstedte oprejsningsbrev, imod at han tilfredsstillede den dødes slægt og venner.
67. KAREN. Æblekvinde, boende syd for volden, Kbh., og betalte 1645 1 ort i hovedskat (jevnf. nr. 29).
68. KARL, MORTEN. Ugsm. v. Sparepenge, Frederiksborg, 1641.
69. KIEMBS, PEDER PEDERSEN. Gt., der 1639 avstod tredjeparten af

- sin jord v. den senere Vesterbrogade, Kbh., til sin stedson Jens Jochumsen; var gift med en enke efter JOCHUM Weis (se nr. 127).
70. KIM (el. KNU(D)), OLUF (el. OLLUF). Ugsm., der havde sin jord liggende ved Esaias Fleischers have udenf. Nørreport i Kbh., og som fik den ødelagt under belejringen; fik anvist grund i Nyboder (1661).
71. KNUD. Ugsm., Kbh. 1660-erne, se KIM nr. 70.
72. (DE) KOCH, JACOB QUIRINSEN. Købmand, boende i Snarens Kvarter, Kbh. Ansattes 19/5 1622 som Humlevrager og Kaaremester for Sjælland, Malmø og Landskrona, fordi Kongen havde bragt i erfaring, at den der indførte humle i adskillig måde var forfalsket. Ansættelsen lød på 8 år, og han skulle derfor nyde 10 skill. danske af hver skipp. humle, han vrager, hvadenten humlen er god eller ond, at betale af den, som har den til salg. 23/5 s. å. udstedte Kongen derefter et åbent brev og befalede fogder, embedsmænd, borgmestre og rådmænd at lade bestallingen forkynde. Humlevrageren skulle have fri vogn, når han kørte til og fra Kongens humlehaver, som han altså også skulle kigge efter, og han skulle af Kongens foged ved humlegårdene tage bevis for, når han kom og atter rejste. 29/7 1624 beordres anlagt sag over ham, fordi han har forholdt sig utilbørligt. 19/12 1628 har han en gældssag, og 13/8 1630 får han skøde på jord nord for Peblingsøen. 22/11 1630 fornyes hans bestalling, og 7/11 1635 forhøjes hans andel af vraget humle til en femtedel, på det at han des flittigere og bedre kan opvarte og betjene stillingen.
73. KOLLING (el. Kohling), ARENT. I 1640-ernes slutning gt. v. Nykøbing slot; bestall. konfirmeret 1661 til 1/5 1670; derefter (28/2 1671) fra 1/5 1670 hos Enkedronningen også v. Corselitze, Skjorringe og Stadager (samme sted 1672). Gift m. Anna Terncke, der var enke 1680.
74. KONG, DAVID, formentlig DAVID KÖNIG, se nr. 77.
75. KREBS (el. CREBS), CLAUS. Gt. v. Kronborg 1600, 1610-11 og 1614-15.
77. KÖNIG, DAVID. Benævnes af Chr. IV ofte mester DAVID(T). Var i 1632 gt. v. Rosenborg have og fik særligt overdraget lysthaven, mens HENRIK PAULSEN (se nr. 108) havde køkkenhaven. Under 24/3 1633 fastsattes nærmere regler for D. K.s forhold til sine 4 svende, renteskriveren og apothekeren, hvilken sidste skulde have urter fra haven og renteskriveren skulle hver morgen mønstre såvel mesteren som hans folk. D. K. skulle (1633) sende en svend

- til Holbæk efter asparges; i instruks for slotsforvalteren (27/3 1638) strammes arbejdsforholdene. Ved indførelse af den gottorpske ordning for havernes drift (jevnf. nr. 17) udfærdigedes ny bestalling for ham (14/4 1646), og han skulle nu holde haven for 700 rdlr. årl., – en ordning, som atter ophørte ved Fr. IIIs tronbestigelse. Apothekeren klagede ofte over D. K., og 7/6 1638 ansattes Dr. Otto Sperling som forstander ved haven; også han klagede over en uduelig gt. og en forsømt have, men turde ikke jage D. K. bort fordi gt. var i familie med Vibeke Kruse; dette sidste er muligvis også forklaringen på, at Kongen begunstigede Kønig med det ene grundstykke efter det andet (25/2 1632, 25/5 1639, 11/5 1646), der bl. a. resulterede i borgerklager (Aug. 1646, 8/12 1647), men tilsyneladende uden at det forårsagede nogen forandring.
78. KØNIG (el. KØNNIG), HANS. Fik 18/5 1602 bestalling som ugs. m. v. begge Kongens haver i Kbh. (slottet og holmen); blev allerede 1608 forflyttet til Rosenborg, hvor han fik anvist bolig i et gartnerhus, og forestod i de flg. år frø- og planteindkøb til denne have og til Kronborg og Frederiksborg, ligesom han sendtes til Brunsvig efter urter. Fik 13/12 1619 ved åbent brev privilegium som (urte)-frøhandler i alle købstæder på Sjælland og Amager; skulle som sådan yde $\frac{1}{2}$ års kredit og lade kundgøre forud, når ham agtede sig til en by. Ulovlige konkurrenter skulle straffes (22/2 1620); ved denne tid havde han en bod i Købmagergade, af hvilken der svaredes 8 skl. i skat, samt en anden udenfor Østerport, øst for adelvejen. Han oppebar endnu i 1642 over 100 rd. i lønning som ugs. m. og var endnu i 1646 frøhandler.
79. LAKUDER, MORTEN DE. Fra c. 1620 gt. v. Rosenborg for en løn af c. 100 rdlr.
80. LAMBRECHT. Voldmester i Kbh. (24/1 1559).
81. LAURITZEN, KNUD. Gt. v. Antvorskov slot fra 1/1 1661; bestall. konfirmeret 1671.
82. LEHNERT (el. LEHNHARD el. LEONHARDT), JØRGEN. Var en af de ugs. m., der fik deres have ødelagt v. Kbh.s belejring, hvorfor han 1661 fik anvist skøde på grund i Nyboder; hans have havde ligget østen for kirkegården udenf. Nørreport, havde 1668 2 våninger og 1 plads i Prinsensg., hvorfor han ydede 100 rdl. i grundtaxt. – Var 1658 medunderskriver på et andragende fra beboerne udenf. Nørreport om tilladelse til at genopbygge deres huse.
83. LEDSCHWIIN (el. LEISCHEVIHN), ISAAC. Fik 30/7 1627 bestalling

- som ugs. v. Vordingborg slotshave, Jungshoved, Lekkende og Beldringe for 50 kurantdaler årl. plus naturalier.
84. LEONHARDT, se LEHNERT, nr. 82.
 85. LOCKHAMMER (VON SPEYER), SEBASTIAN. Antoges fra april 1606 som kongens gt. i den nye have (Rosenborg), hvor han bl. a. foretog visse indkøb.
 86. LUCE (el. LUCIE). År 1375 kålkone (sælgerske) i Kbh.; var ejer af en grund.
 87. MICHELSEN (el. MIKKELSEN), LAURITS. Benævnes 30/12 1635 Kongens ugs. og var i hvert fald 11/8 1640 ansat i Kongens køkkenhave v. Rosenborg, hvor han også var 1642; havde lidt mindre i løn end sin samtidige, DAVID KØNIG; ejede 1633 2 haver, hvoraf der svaredes grundtaxt og 1661 1 i Gl. Mønt, hvoraf der betales 60 rdlr. årl. Fik 30/12 1635 tilsagt Kongens beskyttelse i en arvesag.
 88. MICHELSEN, RASMUS. Humlemester i Nim herred, 1537; måtte i retten fordi hans armbrøst var stjålet og kastet i en mødding.
 89. MIKKELSEN, LAURITS, se nr. 87.
 90. MOLTHAN, HANS. Fik 16/3 1581 bestalling som ugs. på Vamdrup og hvor Kongen ellers behøvede ham til en løn af 40 rdlr. årlig plus kostpenge; var (17/1 1588) anbragt ved Nyegaard og fik tilladelse til som andre mindre kgl. bestillingsmænd at være fri for skat, hold, vagt og anden borgerlig tyngde; havde gjort haven ved Nyegaard færdig og fik (26/6 1589) befaling af Enkedronningen til at udvælge plads for en have v. Nykøbing slot, men skulle dog forblive på Koldinghus i efteråret og om vinteren. Fik 4/6 1590 bestalling som ugs. v. Nykøbing slot eller andetsteds, hvor Enkedronningen behøvede ham.
 91. MORTEN. Ugssvend, 1645 boede i Michel Wibes Gade, Kbh.; ansat hos kgl. Majestæt og derfor fri for at betale skat.
 92. MØLLER, PEDER. Gt. v. Gyldenløves palæ, Kbh.; fik her af Kongen 10 rdlr. i faddergave (3/8 1671).
 93. N., CLAUS (efternavn kendes kun som bogstavet N.). Har sandsynligvis af Kongen været sendt efter planter til Amsterdam, til hvilken by tolderne (6/5 1601) skal oversende 350 dlr.
 94. NIELS. Ugs. på Koldinghus (31/12 1633).
 95. NIELSEN, JENS. Ugs. i Odense. Fik 11/12 1633 udstedt kgl. beskyttelsesbrev for sig; byfogden havde rejst tiltale mod ham for i drukkenskab at have frataget en fremmed kvinde noget frø, som han dog tilbageleverede; fik dom derover, men måtte appellere.

96. NIELSEN, THUE. Ugssvend på Koldinghus; foretog 1616–17 flere rejser med vindruer m. m. fra haven til Kongen i Skanderborg.
97. NANCKE (el. NÄNCKE). Ugsm. v. Haderslevhus 1595–96 for en halvårlig løn af 12 dlr.
98. OELGAARD, ANDERS, se ØLDGAARD, nr. 134.
99. OLPMAN, FREDERIK. Søn af nr. 100; i gt.-lære på Frederiksborg slot 1656.
100. OLPMAN, HENRIK. Dronningens gt. 1652; fik 40 rdl. til en rejse til „det gamle land“; synes at være afgået ved døden kort efter; en søn (se nr. 99) sattes i gt.-lære, og Kongen betalte 30 rdlr. årlig for hans kostpenge; han havde efterladt sig 2 sønner.
101. PAUL el. POUL, se BUSSIER, nr. 13.
102. PEDERSEN, MORTEN. Ugsm. på Kronborg 1625–28.
103. PELTSE, PETER. Humlemager; 5/4 1633 fængslet i Roskilde fordi der er fundet nogle falske rigsdaler på ham.
104. PETERSSEN, HENRIK. Gt. på Frederiksborg slot 1656.
105. POLLE, MORTEN. Humlegårdsmand, der (10/7 1578) har lovet Kongen at passe Kongens humlehave v. Koldinghus og derfor årl. skal have 14 gl. dlr. plus klæder og kostpenge.
106. POUL. Voldmester, se nr. 13.
107. POVL. Humlemænd på Antvorskov slot (10/8 1580).
108. POULSEN (el. PAULSEN), HENRIK. Ansattes 10/10 1632 som gt. v. Rosenborg, samtidigt med nr. 77, men til lidt lavere løn. Havde ordre til af havens produkter at sælge, hvad der ikke behøvedes i hofholdningen og skulle ugentlig indbetale beløbet til slotsforvalteren.
- 108a. RASMUS. Humlemester, se MICHELSEN, nr. 88.
109. RASMUSSEN, PEDER. Kronens møller; fik 13/9 1584 overdraget at føre tilsyn med kronens abildhave ved Sophieholm (senere Vennerslund, tidligere Stadager), hvor han ikke alene skulle røgte de gamle træer, men også pode og ympe med unge træer; fik 2/9 1589 pålæg om også at forbedre nævnte have, – og lensmanden skulle lade ham være fri for en vis melavgift.
110. REGNOLLZ, LUDTZE. Huggerske i Helsingør 1577–80 (jevnf. nr. 8).
111. RUBBERT (el. RUPPERT), MELCHIOR. Var 1617 ugsm. i lysthaven v. Rosenborg; tog sin afsked 7/12 1629 og var da muligvis gt. på Glyksborg.
112. SALZBURG, GERHARD VON. Gt. på Kronborg 1605.
113. SANDHØJ, PETER CHRISTENSEN. Født 1629; gt. på Østrupgaard;

- får 23/3 1695 sønnen Christen Petersen S. antaget, men beholder sin tjeneste; bestall. konfirmeret 16/12 1699.
114. SCHEER (el. SKIER el. IHIER), CLAUS. Fra 7/2 1649 ugsm. v. Kongens køkkenhave (i Rosenborg); afskedigedes herfra 17/4 1657; fortsatte som handelsgt. og hørte til dem, der fik deres have ødelagt ved belejringen; han havde 3 haver, de 2 udenf. Nørre- og den tredie udenf. Øster-Port; fik i stedet jord i Nyboder (1661).
115. SCHENEBERG, BENEDIX. Humlefører; udlænding, der 12/12 1595 handlede med humle i Kbh.
116. SKOTTE, HANS. Havde en tid tjent som ugsm. på Koldinghus og hidtil haft underholdning på slottet; da han var blevet gift bevilgedes der ham (9/7 1578) en genant; han skulde holde 3 karle om sommeren og 2 om vinteren; hans løn regulerede 17/6 1580, og under 11/7 1587 fik han gavebrev fra Kongen på en kålgård i Kolding, ligesom han som værende i Kongens tjeneste fritoges for skat, hold og anden borgerlig tyng.
117. SØRENSEN (el. SØFFRENSEN), PETER. Bestall. af 14/5 1643 som ugsm. på Koldinghus; der dyrkedes mange røde roser, hvoraf bl. a. 1653 sendtes 3 tønder til Kongens medicus i Kbh. Der avholdtes 24/7 1661 syn på haven, – et år hvor der var misvæxt. 1665 avgik P. S. ved døden og med hans enke Maren Hansdatter og hendes børn ved lavværge som vidner holdtes der atter syn på haven (og huset), inden efterfølgeren (TOMNIS RABE) tiltrådte.
118. TALLACHER (eller DALACHE), JACOB. Ugsm. (1580?) på Frederiksborg slot m. bestalling fra mikkelsdag 1596; må formodes at være den Jacob, som også nævnes sammest., 22/4 1604 og 22/4 1612.
119. TATTER, MICHAEL GABRIEL. Kunsterfaren gt., der dygtigt forbedrede den ny have v. Gottorp (1656, 1681).
120. THOMAS. Voldmester, se nr. 39.
121. THOMAS. Ugsm., Frederiksborg, 22/4 1612.
122. THUESZEN, HANS. Ugsm. Malmø 1541, hvor han tog orm af træerne i slottets abildhave.
123. THØNNES. Gt. v. Kronborg have 1635–36 (jevnf. nr. 125).
124. TORSTEN. Humlemester v. Skovkloster (senere Herlufsholm) 1467–71.
125. TØNNIS. Ugsm. v. Frederiksborg slot (22/4 1604); muligvis identisk m. nr. 123.
126. UBELACHER, se UBELACHER, nr. 133.

127. WEIS, JOCHUM. Formentlig af tysk avstamning og kaldtes VON GRIPSWALLET; købte 1623 et stykke jord af reberbanen, Kbh., og 1632 jorden syd for dette, der dyrkedes som gartneri. Hans enke, Dorthe Jensdatter, ægtede PEDER PEDERSEN KIEMBS, se nr. 69.
128. WILLUMSEN, HANS. Gt. på Kronborg 3/4 1577.
129. VODTMANN (el. VOTHMANN el. VOETMANN), EVERT. Født i Westphalen; blev 1630 kunstgt. v. Rumohrsgård, der da var i her-tugeligt eje. Havde 6 børn og blev stamfader til slægten V., der i 5 generationer blev planteskolefolk og pionerer for denne sag.
130. VODTMANN, HANS EVERTSEN. Søn af nr. 129; gt. og arvebe-sidder af Padholm på Als; gift 1606; efterlod sig 7 børn.
131. VOEGT, ANDERS. Ugsm., der 1661 får skøde på grund i Nyboder, Kbh.
132. VOLTER. Kongens ugsm., der 18/11 1559 skal anvises bolig i Kbh. og som der skal have samme løn og underhold, som han hidtil havde haft i Kolding; skal til foråret til Kongens urtegård skaffe frugttræer, dobb. nelliker m. m.
133. ÜBELACHER (el. UBELACHER, el. EBELACHER), CASPER. Antoges 16/3 1649 som Kongens gt. til lysthaven Rosenborg for en årlig løn af 60 rdl. plus 50 i kostpenge; hans ansættelsesforhold ændredes flere gange (21/2 1654 og 1663), og han omtales 1668 som forhenværende, – er dog først fratrådt v. afsked 13/2 1671. Han ejede hus m. 2 våninger og have i Ny Kongensg., Kbh. (1689); var gift m. Anna Margrethe, der var enke efter barber Hempel, og som døde februar 1708. C. Ü. døde antagelig i samme år.
134. ØLDGAARD (el. OELGAARD), ANDERS. Bestall. 20/5 1651 som voldmester i Kbh. og arbejdede som sådan en årrække. Skulle fra 3/11 1659 have 1 rigsort i dagløn.

EFTERSKRIFT

Siden ovenstående for nogle år siden blev samlet, er bl. a. „fun-det“ nedennævnte, som naturligt hører med i nærværende udredning.

135. CHRISTIAN, gardener, Frederiksborg (18/5 1656).
136. ELIAS, humlemand, forh. Haderslev, siden 2/8 1621 Frederiksborg.
137. JACOB, gardener, bor 1645 Østergade, Kbh., s. m. hustru m. fl.
138. JACOBSEN, RASMUS, 9/10 1641 antaget til Fr.borg have.
139. KLITZINGK, GOTFRIED, 22/3 1640 bestall. som ugsm. i kongens have i Glykstad.
140. VALENTIN, gt., 9/10 1641 antaget v. Fr.borg have.